

Тетяна Лукіна — доктор наук з державного управління, професор, головний науковий співробітник відділу моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: дослідження теоретичних і прикладних проблем вимірювання, оцінювання та управління якістю освіти; моніторингу якості освіти як інформаційної системи і технологій дослідження освітніх систем і процесів; технологій аналізу й оцінювання освітньої політики; освіти дорослих та особливості її реалізації. Брала участь у низці міжнародних проєктів як консультант та експерт із питань моніторингу і якості освіти, технологій діагностики та оцінювання навчальних досягнень учнів і студентів. Автор 200 наукових праць, серед яких монографії і навчально-методичні посібники з державного управління якістю загальної середньої освіти, моніторингу та

оцінювання якості освіти. Член колективу авторів «Енциклопедії освіти», «Енциклопедії державного управління» та енциклопедичного словника «Освіта дорослих».

e-mail: tata_lukina@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3802-6666>

УДК 37.014.611:373.5.091:37.02

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-2-42-50>

ЗМІНА МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ ГІМНАЗІЙ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті наголошено на актуальності для України перегляду формату і технологій проведення державної підсумкової атестації здобувачів основної освіти. Визначено чинники впливу (політичного, соціального, психофізіологічного, технологічного та іншого характеру), що зумовлюють неефективність чинної моделі проведення державної підсумкової атестації випускників гімназій в Україні. Запропоновано сукупність принципів підсумкового оцінювання. Розкрито організаційно-методичні аспекти запровадження зовнішнього незалежного оцінювання як технології реалізації підсумкового оцінювання випускників гімназій.

Ключові слова: державна підсумкова атестація; основна школа (гімназія); зовнішнє незалежне оцінювання; принципи оцінювання; особливості; організаційно-методичний аспект.

Постановка проблеми. Серед розмаїття цілей, на реалізацію яких спрямована реформа вітчизняної системи освіти, зокрема загальної середньої, одне з центральних місць посідають створення рівних умов доступу до освіти на різних освітніх рівнях, забезпечення якісного освітнього процесу, спрямованого на врахування й задоволення індивідуальних освітніх потреб споживачів освітніх послуг, а також організація справедливих випробувань випускників закладів освіти. Зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) як технологія проведення державної підсумкової атестації здобувачів повної загальної середньої освіти (ЗСО) складається з комплексу організаційних процедур, спрямованих на визначення рівня знань і навичок здобувачів повної загальної середньої освіти під час їх вступу до закладів вищої освіти (ЗВО). Така технологія успішно використовується в Україні вже понад 10 років. Основна мета проведення ЗНО полягає в забезпеченні конституційного права осіб на рівний доступ до вищої освіти та оцінювання відповідності результатів навчання, здобутих на основі повної ЗСО, державним вимогам [1].

Цей спосіб організації підсумкового оцінювання ґрунтується на реалізації уніфікованих процедур, що забезпечують можливість усунути вплив суб'єктивних чинників на результати атестації випускників і тим самим підвищити шанси для учнів, які мають нижчий соціальний статус, реалізувати своє право на навчання у ЗВО. Соціологічні опитування, що періодично проводяться різноманітними громадськими організаціями, такими як Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, Omnibus Info Sapiens та ін., підтверджують збільшення числа респондентів, котрі довіряють результатам ЗНО, позитивно оцінюють можливість забезпечити в такий спосіб для всіх абітурієнтів справедливі умови вступу до ЗВО, схвалюють використання тестових технологій [2]. Попри переважно схвальні відгуки різних груп респондентів щодо наявності суттєвих переваг ЗНО порівняно з традиційною формою проведення шкільних випускних іспитів, учасники опитувань називають недоліки такої технології, що спричинені, на їхню думку, недосконалістю тестового інструментарію, недостатнім рівнем підготовки здобувачів освіти до роботи з тестами, необхідністю залучити додаткові ресурси для підготовки до тестування, у т. ч. шляхом використання послуг репетиторів [3], тощо.

Актуальність дослідження переваг і недоліків чинної моделі ЗНО зумовлена тим, що після ухвалення Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.) ця технологія може бути використана для проведення державної підсумкової атестації (ДПА) випускників основної школи (гімназії) [4]. Крім того, оскільки категорія здобувачів основної освіти характеризується певними особливостями підліткового віку, а завдання підсумкового оцінювання на цьому освітньому рівні відрізняється від мети проведення ЗНО щодо завершення повної ЗСО, варто обговорити необхідність розкриття організаційно-методичних аспектів запровадження цієї технології незалежного підсумкового оцінювання в 9-му класі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема віднайдення ефективної моделі проведення підсумкових випробувань здобувачів на рівні як повної загальної середньої (*upper secondary*), так і основної (молодшої середньої – *lower secondary*) освіти вивчається в рамках різноманітних міжнародних і національних досліджень. За результатами досліджень ОЕСР, зокрема тих, які проводилися в Грузії та Сербії протягом 2018–2019 рр. [5], зроблено такі висновки:

– в освітніх системах цих країн та держав – членів ОЕСР сформувалися певні тенденції щодо поступової відмови від проведення державних іспитів у закладах освіти та орієнтації на запровадження процедур національних оцінювань, які мають проводитися спеціально створеними для цієї мети агенціями (центрами);

– по завершенні основного (обов'язкового) циклу навчання здобувачі отримують сертифікат, який є підставою для визначення ними своєї подальшої долі – продовження навчання за відповідним профілем у старших класах ЗСО, або отримання професії в системі професійної освіти, або навіть початку власної трудової діяльності.

Дослідження практики проведення підсумкових іспитів у низці країн Європейського Союзу (Велика Британія, Ірландія, Ісландія, Нідерланди, Норвегія, Франція) О. Локшиної [6] підтвердило поширеність формату ЗНО після завершення базового рівня ЗСО. С. Науменко докладно проаналізувала досвід організації підсумкового оцінювання в школах Ірландії [7], зосередивши увагу на правилах вибору навчальних предметів та структурі тестових завдань.

Проведене нами опитування різних категорій педагогів (директорів і вчителів закладів ЗСО, методистів) та учнів мало на меті дослідити різні аспекти ідеї проведення ДПА здобувачів основної освіти у форматі ЗНО. Результати проведеного дослідження засвідчили наявність суттєвих відмінностей у ставленні різних категорій респондентів до самої ідеї проведення ДПА випускників основної освіти у форматі ЗНО [8]; підтвердили існування різних (іноді діаметрально протилежних) позицій залежно від посади педагога щодо оцінки ступеня готовності учнів і вчителів до застосування цієї технології для проведення ДПА у 9-му класі [9]; продемонстрували відсутність узгодженого (спільного) бачення всіма експертами мети

ЗНО здобувачів основної освіти [10]. Отримані результати дали можливість використати їх для розгляду організаційно-методичних особливостей запровадження ДПА у форматі ЗНО в 9-му класі.

Мета статті – розкриття організаційно-методичного аспекту проблеми зміни моделі державної підсумкової атестації здобувачів основної освіти в Україні з урахуванням європейського досвіду реалізації підсумкових випробувань та результатів вітчизняних опитувань громадськості й учасників освітнього процесу щодо її мети та призначення.

Актуальність цього дослідження зумовлена спробами наукового пошуку максимально ефективних форм оцінювання навчальних досягнень випускників на різних рівнях освіти та змінами концептуальних засад оцінювання учнів, а саме перенесенням уваги з фіксації підсумкових результатів навчання на процес розвитку здобувача.

Виклад основного матеріалу. Традиційним для української педагогіки стало проведення іспитів, так званої державної підсумкової атестації, по завершенні кожного освітнього рівня в системі ЗСО. Сам формат таких випробувань на рівні закладу освіти за допомогою матеріалів, які розробляють самі вчителі, є відголоском радянської системи. З 2008 р. в Україні використовується ЗНО для проведення ДПА після завершення повної ЗСО, тобто в 11-му класі. Подібний формат складання національних іспитів є доволі поширеним у світовій практиці, зокрема у країнах – членах Організації економічного співробітництва та розвитку. За результатами цих досліджень виявлено, що у більшості країн випускні іспити наприкінці старшої ланки середньої школи є стандартизованим оцінюванням на державному (національному) рівні, яке має формальні наслідки – підтверджують рівень успішності здобувачів та використовуються для відбору абітурієнтів до ЗВО. Однак у державах із перехідною економікою вагомість і пріоритетність результатів національних випробувань для ухвалення рішення про наступне навчання здобувача освіти зменшуються, і країни починають поступово відмовлятися від проведення національних іспитів, оскільки, на думку дослідників, такі випробування певною мірою створюють перепони на шляху розвитку особистості [11, с. 76–77].

Технологія ЗНО випускників закладів ЗСО в Україні була запропонована одночасно і як спосіб проведення ДПА школярів, і як надійний інструмент, що здатен забезпечити об'єктивні процедури оцінювання знань абітурієнтів під час вступу до ЗВО, здолати корупцію в освіті, створити рівні для всіх, незалежно їх від матеріальних можливостей, умов доступу до вищої освіти [12, с. 15–17] та впровадити механізми і стандарти, максимально наближені до європейської практики оцінювання навчальних здобутків.

Найпроблемішою є ДПА випускників основної школи (9-го класу, так званої гімназії). Ключове місце у виборі моделі й технології проведення ДПА посідає проблема визначення її мети і статусу на рівні основної школи. Дискусії з цього приводу тривають до сьогодні [13].

Зміна формату і технології проведення ДПА перебуває у площині розроблення концепції цього виду оцінювання, формування відповідних організаційних і методичних засад його проведення. Ухвалення рішення про вибір певної технології проведення ДПА, як і будь-якого іншого способу оцінювання, має базуватися на гарантуванні можливості якнайкраще досягти поставленої мети.

Порівняльний аналіз думок директорів закладів ЗСО, вчителів, методистів і учнів 9-х класів, здійснений за результатами проведеного нами опитування, виявив, що більшість респондентів вбачають основне призначення ДПА по завершенні основної школи у виявленні реального рівня навчальних досягнень здобувачів ($X_{\text{сеп}} = 0,496$) або використанні її як засобу для здійснення певного відбору до профілів навчання у старшій школі ($X_{\text{сеп}} = 0,312$) [14]. Водночас педагоги продемонстрували відмінності в думках залежно від віку, посади, стажу педагогічної діяльності щодо доцільності запровадження ДПА у формі ЗНО. Їхнє занепокоєння, викликане тим, що у переважній частині учнів 9-х класів не сформовано відповідної готовності (психологічної, інтелектуальної, організаційної, методичної, правової та ін.), посилювалося також визнанням того факту, що під час проведення ДПА у формі ЗНО вчителі

будуть позбавлені можливості застосовувати індивідуальний підхід до особистості та конкретних обставин учня [15].

Наступними питаннями в розрізі організаційно-методичного аспекту названої проблеми є визначення згідно зі сформульованою метою ДПА випускників основної освіти сукупності принципів оцінювання, статусу самої ДПА та її результатів для вирішення подальшої долі здобувачів освіти, окреслення самого предмета оцінювання (наприклад, рівень сформованості навчальних і загальнокультурних компетенцій, або результати навчання відповідно до вимог державних стандартів освіти, або прогрес в особистісному інтелектуальному культурному розвитку згідно з концепцією формувального оцінювання, або відповідність рівню підготовки для продовження навчання за певним профілем у старшій школі тощо). Саме тому доволі важливою для визначення організаційно-методичних засад ДПА випускників гімназій і побудови її моделі є, на наш погляд, інформація про уявлення різних категорій педагогів про подальшу долю тих здобувачів основної освіти, котрі продемонструють надто низькі результати ДПА.

Учасникам опитування пропонувалося обрати один варіант відповіді з наведених далі: а) учень має бути прийнятий до 10-го класу незалежно від результату атестації; б) учень повинен перескласти ДПА на вищий бал, щоб навчатися в 10-му класі; с) учень відраховується зі школи; д) учень без свідоцтва про здобуття базової середньої освіти зараховується в 10-й клас; е) учень зараховується до вирівнювального класу без свідоцтва про здобуття основної освіти; ф) власний варіант. Результати розподілу думок респондентів щодо найбільш прийняттого рішення про визначення подальшої долі здобувачів основної освіти, які отримали надто низькі результати ДПА, наведено в таблиці.

Таблиця
Середні оцінки варіантів рішень за умови надто низьких результатів ДПА

Категорія педагогів та їх кількість	a	b	c	d	e	f
Методисти (47 осіб)	0,213	0,404	0,255	0,064	0,362	0,128
Директори (109 осіб)	0,248	0,303	0,532	0,156	0,358	0,156
Вчителі (73 особи)	0,123	0,37	0,356	0,096	0,288	0,041
$X_{\text{сер}}$	0,195	0,359	0,381	0,105	0,336	0,108

Як бачимо з таблиці, у вітчизняних педагогів переважають уявлення, що ґрунтуються на визнанні директивно-контролюючої або каральної функції оцінки. Педагоги схильні використовувати ДПА як своєрідний засіб покарання та відсіву учнів зі школи, про що свідчать максимальні середні оцінки варіанта «с» (відрахування учня зі школи). Виявлено також, що більшість респондентів як власний варіант відповіді (f) зазначили можливість направлення здобувача, котрий отримав низький результат ДПА, на навчання до закладу професійно-технічної освіти як підтвердження того, що такі учні не зможуть повноцінно опанувати вимоги освітньої програми старшої профільної школи.

На нашу думку, як будь-яка технологія вимірювання досягнутих результатів навчання, ДПА має бути реалізована з дотриманням певних принципів:

- *об'єктивності вимірювань*, що передбачає використання процедур, методів та інструментів вимірювання, які дають можливість отримати об'єктивні дані;
- *валідності* всіх процедур, інструментів і методів, тобто їх адекватності поставленій меті;
- *гуманістичної спрямованості*, недопущення використання результатів для покарання або будь-якої дискримінації;
- *обов'язковості* проведення вимірювань;
- *багатокритеріальності*, що передбачає оцінювання великої кількості показників;

– *урахування психофізіологічних особливостей* здобувачів відповідної вікової категорії;
– *порівнянності результатів* вимірювань для узагальнення та формулювання висновків про відповідність результатів навчання здобувачів освіти вимогам державних стандартів ЗСО та ін.

На відміну від ДПА, що проводиться по завершенні повної ЗСО, доцільність такого оцінювання в 9-му класі відповідно до його мети [16] і за чинною на сьогодні моделлю, на наш погляд, є доволі сумнівною. Це зумовлено збігом кількох обставин:

– *суттєвий вплив суб'єктивного чинника на результати оцінювання випускника*, що є наслідком самої організації цього виду випробування. Згідно з методичними рекомендаціями про проведення ДПА здобувачів основної освіти [17] вчителі мають право власноруч, за певними правилами, розробляти тексти контрольних матеріалів і тестів, які не проходять апробацію і не є сертифікованими. Крім того, вчителі оцінюють самі роботи своїх вихованців, що, по суті, означає здійснення самооцінки педагогами результатів своєї викладацької діяльності;

– *недостатня валідність процедур та інструментів*. Використання під час ДПА не-сертифікованих контрольних матеріалів, які не пройшли апробацію, експертизу та інші процедури, що забезпечують валідизацію інструментарію, призводить до того, що предметом оцінювання в різних закладах освіти є не зовсім однакові масиви змісту навчальних програм і вимог державних стандартів ЗСО;

– *зміна ідеології оцінювання* у світовій практиці, перенесення акцентів із розв'язання завдання оцінки рівня навчальних досягнень учнів (так званого сумативного оцінювання), що здійснювалося в межах традиційного навчання, на забезпечення оптимізації навчального процесу з метою розвитку особистості учня, фіксації змін у його індивідуальному прогресі, що можливо за використання популярного сьогодні *формувального оцінювання*;

– *надзвичайно слабкий вплив результатів ДПА на побудову подальшої освітньої траєкторії здобувача основної освіти*. Згідно з вітчизняним законодавством обов'язковим для здобуття всіма громадянами України є рівень повної ЗСО, отже, за відсутності другорічництва кожен здобувач освіти незалежно від отриманих ним результатів ДПА має право й обов'язок продовжувати навчання у старшому відомстві ЗСО або в закладах професійно-технічної (професійної) освіти;

– *скорочення загальної чисельності учнівського контингенту* майже удвічі порівняно з початком 1990-х років [18, с. 9–12], що спричинило зменшення чисельності вчителів і кількості закладів ЗСО. Незважаючи на це, співвідношення кількості учнів на одного вчителя також зменшилося. У таких умовах школи прагнуть зберегти якомога більшу кількість учнів у старшій школі, що однозначно нівелює вагомість результатів ДПА для ухвалення рішення про їх можливе незарахування до 10-го класу та не сприяє підвищенню мотивації здобувачів освіти до здобуття міцних знань та вдосконалення навичок;

– *невизначеність більшості учнів 9-х класів у планах на подальше навчання* як наслідок певних соціально-економічних процесів та недостатності роботи педагогів із виявлення й розвитку здібностей і нахилів підлітків;

– *особливості психофізіологічного розвитку дитини у підлітковому віці, відсутність у більшості здобувачів основного рівня освіти мотивації до навчання* [19] тощо;

– *доволі висока поширеність у вітчизняній освіті звички давати хабарі* для «вирішення» проблеми низької успішності здобувача освіти мала набгато більший вплив на результати ДПА у формі шкільних іспитів, ніж за технологією ЗНО.

Висновки. У підсумку варто зазначити, що необхідність зміни моделі проведення підсумкових випробувань здобувачів основної (базової) освіти є логічним наслідком трансформації концептуальних підходів до сутності та завдання оцінювання освітніх результатів. Ці процеси характерні для багатьох країн світу, але реалізуються з урахуванням національних особливостей і потреб. Очевидним фактом для європейських країн є орієнтація на створення національних агенцій (центрів) та запровадження технологій ЗНО на рівні як повної, так і ба-

зової освіти; підвищення оціночної компетентності вчителів з метою більш коректного і якісного використання можливостей формувального оцінювання. Переорієнтація змісту освіти і освітнього процесу на максимально уважне ставлення до врахування особистісного прогресу учня в навчанні потребують перегляду методики проведення підсумкового випробування та створення адекватних цим потребам інструментів вимірювання.

Ситуація в Україні, що склалася стосовно ідеї запровадження ЗНО в основній школі, свідчить про відсутність чіткої несуперечливої концепції та нерозуміння педагогами, здобувачами й громадськістю в цілому мети проведення ДПА на цьому освітньому рівні, а також способу використання результатів її проходження у подальшому навчанні учнів. Вирішення питання вибору моделі ДПА випускників основної школи має ґрунтуватися на формулюванні мети її проведення відповідно до правових норм здобуття обов'язкового рівня освіти та з урахуванням психофізіологічних особливостей учнів, визначеної сукупності принципів оцінювання, статусу ДПА і її результатів.

Перспективним напрямом подальших досліджень ми вважаємо порівняльний аналіз різних моделей реалізації підсумкових випробувань здобувачів основної освіти з виявленням впливу на результативність оцінювання різних інструментів вимірювання.

Використані джерела

- [1] Міністерства освіти і науки України. (2017, Січ. 10). Наказ № 25, Порядок проведення зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти. [Електронний ресурс]. Доступно: https://ips.ligazakon.net/document/re29986?an=27&ed=2018_12_07. Дата звернення: Квітень, 09, 2020.
- [2] Більшість населення України вважає що система ЗНО забезпечує справедливі умови вступу для всіх абітурієнтів: прес-реліз. ТОВ «ІНФО САПІЄНС», 2019. [Електронний ресурс]. Доступно: https://ru.osvita.ua/doc/files/news/673/67363/1_press_release_educ_Jul_2019_Omni_fin.pdf. Дата звернення: Квітень, 09, 2020.
- [3] Динаміка ставлення українців до ЗНО: Результати національного опитування До 10-річчя ЗНО в Україні: Соціологічна група «Рейтинг» на замовлення програми ТСН, 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_zno_052018.pdf. Дата звернення: Квітень, 09, 2020.
- [4] Верховна Рада України. (2020, Січ. 16). Закон № 463-IX, Про повну загальну середню освіту. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>. Дата звернення: Квітень, 09, 2020.
- [5] Maghnoouj, S. et al. (2020), OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education: Serbia, OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/225350d9-en>.
- [6] О.І. Локшина, Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.), монографія. Київ, Україна: Богданова А. М., 2009.
- [7] С.О. Науменко, «Перспективи зовнішнього незалежного оцінювання на рівні базової середньої освіти в Україні у векторах європейського досвіду», Український педагогічний журнал, № 1, с. 5–15, 2019, DOI <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-1-5-15>.
- [8] Т.О. Лукіна, «Посада як чинник відмінностей у професійному мисленні педагогів», у *Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante: collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique international*, Vol. 5, Bruxelles, Belgique: Plateforme scientifique européenne, 2019, DOI <https://doi.org/10.36074/29.11.2019.v4.05>. Accessed on: April 09, 2020.
- [9] Т.О. Лукіна, «Готовність випускників основної школи до запровадження нового формату державної підсумкової атестації: за результатами дослідження», у зб. наук. праць за матеріалами міжнарод. наук.-практ. конф. Реалізація компетентісно орієнтованого навчання в освіті: теоретичний і практичний аспекти, Київ, Україна: Педагогічна думка, 2019, с.182–184. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://undip.org.ua/upload/iblock/1b2/zbimyk.pdf>. Дата звернення: Квітень, 09, 2020.
- [10] Т.О. Лукіна, «Вплив чинників професійного і демографічного характеру на визначення концептуальних і методичних аспектів державної підсумкової атестації здобувачів базової загальної середньої освіти», в *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2019 рік*, Київ, Україна: НАПН, 2019, с. 252 – 253. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://undip.org.ua/upload/iblock/164/apotoaini.pdf>. Дата звернення: Квітень, 09, 2020.

- [11] Li, Richard Ruochen, et al. (2019), “Abbreviations and acronyms”, in Richard Ruochen Li, et al., OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education: Georgia, OECD Publishing, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/b777e09c-en>.
- [12] Т.О. Лукіна, «Загрози реалізації державної політики протидії обмеженню рівного доступу до освіти в Україні», Вісник післядипломної освіти. Серія «Публічне управління та адміністрування». Вип. 3, с. 10 – 33, 2019, DOI: [https://doi.org/10.32405/2522-9958-9\(38\)-10-33/](https://doi.org/10.32405/2522-9958-9(38)-10-33/)
- [13] Непотрібний іспит: чому освітні експерти виступають проти ДПА? Etcetera, 2019, Лютий 23. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://uk.etcetera.media/nepotribniy-ispit-chomu-osvitnik-eksperti-vistupayut-proti-dpa.html>. Дата звернення: Квітень, 09, 2020.
- [14] Т.О. Лукіна, «Вік вчителя як чинник впливу на оцінку недоліків зовнішнього незалежного оцінювання в основній школі», у Les tendencies actuelles de la mondialisation de la science mondiale : collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ», Monako, MCO: Plateforme scientifique européenne, 2020, pp. 63 – 65. Available: https://ukrlogos.in.ua/ua_conference.html. Accessed on: April 09, 2020.
- [15] Tetyana Lukina, “National assessment of basic education graduates with the eyes of teachers and applicants of education: analysis of reasons for non-perception” in The 1 st International scientific and practical Conf. Innovative development of science and education, Athens, Greece: ISGT Publishing House, 2020, pp. 245-250. Available: <http://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/03/INNOVATIVE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE-AND-EDUCATION-29-31.03.20.pdf>. Accessed on: April 09, 2020.
- [16] Міністерство освіти і науки України. (2018, Груд. 7). Наказ № 1369, Про порядок проведення державної підсумкової атестації. [Електронний ресурс]. Доступно: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/63274/. Дата звернення: Квітень, 09, 2020.
- [17] Міністерство освіти і науки України. (2019, Бер. 27). Лист № 1/9-196, Щодо методичних рекомендацій про проведення державної підсумкової атестації у закладах загальної середньої освіти в 2018/2019 навчальному році. [Електронний ресурс]. Доступно: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/64391/. Дата звернення: Квітень, 09, 2020.
- [18] Освіта в Україні: базові індикатори: Інформаційно- статистичний бюлетень результатів діяльності галузі освіти у 2017/2018 н. р.; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». [Електронний ресурс]. Київ, Україна, 2018. Доступно: http://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/OSVITA-V-UKRAYINI_2018-r.pdf. Дата звернення: Квітень, 09, 2020.
- [19] Т.О. Лукіна, «До проблеми запровадження технологій незалежного оцінювання результатів навчання у Новій українській школі: за результатами емпіричного дослідження», на III-й Міжнар. наук.-практ. конф. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції, Мукачєво, Україна: Вид-во МДУ, 2019, с. 293–294. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/Збірник-тез-2019-Міжнародна-конф.pdf>. Дата звернення: Квітень, 09, 2020.

References

- [1] Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. (2017, Sich. 10). Nakaz № 25, Poriadok provedennia zovnishnoho nezaleznoho otsiniuvannia rezultativ navchannia, zdotykh na osnovi povnoi zahalnoi serednoi osvity. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://ips.ligazakon.net/document/re29986?an=27&ed=2018_12_07. Data zvernennia: Kvitin, 09, 2020.
- [2] Bilshist naselennia Ukrainy vvzhaie shcho systema ZNO zabezpechuie spravedlyvi umovy vstupu dlia vsikh abiturientiv: pres-reliz. TOV «INFO SAPIeNS», 2019. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://ru.osvita.ua/doc/files/news/673/67363/1_press_release_educ_Jul_2019_Omni_fin.pdf. Data zvernennia: Kvitin, 09, 2020.
- [3] Dynamika stavlennia ukraintsiv do ZNO: Rezultaty natsionalnoho opytuvannia Do 10-richchia ZNO v Ukraini: Sotsiolohichna hrupa «Reitynh» na zamovlennia prohramy TSN, 2018. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/reg_zno_052018.pdf. Data zvernennia: Kvitin, 09, 2020.
- [4] Verkhovna Rada Ukrainy. (2020, Sich. 16). Zakon № 463-IX, Pro povnu zahalnu seredniu osvitu. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>. Data zvernennia: Kvitin, 09, 2020.
- [5] Maghnoij, S. et al. (2020), OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education: Serbia, OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/225350d9-en>.

- [6] O.I. Lokshyna, *Zmist shkilnoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: teoriia i praktyka* (druga polovyna KhKh – pochatok KhKhI st.), monohrafiia. Kyiv, Ukraina: Bohdanova A. M., 2009.
- [7] S.O. Naumenko, «Perspektyvy zovnishnoho nezalezhnogo otsiniuvannia na rivni bazovoi serednoi osvity v Ukraini u vektorakh yevropeiskoho dosvidu», *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, № 1, s. 5–15, 2019, DOI <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-1-5-15>.
- [8] T.O. Lukina, «Posada yak chynnyk vidminnosti u profesiinomu myslenni pedahohiv», u *Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante: collection de papiers scientifiques «ΛΟΗΟΣ» avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique international*, Vol. 5, Bruxelles, Belgique: Plateforme scientifique européenne, 2019, DOI <https://doi.org/10.36074/29.11.2019.v4.05>. Accessed on: April 09, 2020.
- [9] T.O. Lukina, «Hotovnist vypusnykiv osnovnoi shkoly do zaprovadzhennia novoho formatu derzhavnoi pidsumkovoї atestatsii: za rezultatamy doslidzhennia», u zb. nauk. prats za materialamy mizhnarod. nauk.-prakt. konf. Realizatsiia kompetentnisno oriietovanoho navchannia v osviti: teoretychni i praktychni aspekty, Kyiv, Ukraina: Pedahohichna dumka. 2019, s.182–184. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://undip.org.ua/upload/iblock/1b2/zbirnyk.pdf>. Data zvernennia: Kviten, 09, 2020.
- [10] T.O. Lukina, «Vplyv chynnykiv profesiinoho i demohrafichnogo kharakteru na vyznachennia kontseptualnykh i metodychnykh aspektiv derzhavnoi pidsumkovoї atestatsii zdobuvachiv bazovoi zahalnoi serednoi osvity», v *Anotovani rezultaty naukovo-doslidnoi roboty Instytutu pedahohiky za 2019 rik*, Kyiv, Ukraina: NAPN, 2019, s. 252 – 253. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://undip.org.ua/upload/iblock/164/anotoaini.pdf>. Data zvernennia: Kviten, 09, 2020.
- [11] Li, Richard Ruochen, et al. (2019), “Abbreviations and acronyms”, in Richard Ruochen Li, et al., *OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education: Georgia*, OECD Publishing, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/b777e09c-en>.
- [12] T.O. Lukina, «Zahrozy realizatsii derzhavnoi polityky protydii obmezheniu rinvnogo dostupu do osvity v Ukraini», *Visnyk pislidiplomnoi osvity. Seriia «Publichne upravlinnia ta administruvannia»*. Vyp. 3, s. 10 – 33, 2019, DOI: [https://doi.org/10.32405/2522-9958-9\(38\)-10-33/](https://doi.org/10.32405/2522-9958-9(38)-10-33/)
- [13] *Nepotribnyi ispyt: chomu osviti eksperty vystupaiut proty DPA? Etcetera*, 2019, Liutyi 23. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://uk.etcetera.media/nepotribnyi-ispit-chomu-osvitni-eksperti-vistupayut-proti-dpa.html>. Data zvernennia: Kviten, 09, 2020.
- [14] T.O. Lukina, «Vik vchytelia yak chynnyk vplyvu na otsinku nedolikiv zovnishnoho nezalezhnogo otsiniuvannia v osnovnii shkoli», u *Les tendencies actuelles de la mondialisation de la science mondiale : collection de papiers scientifiques «ΛΟΗΟΣ»*, Monako, MCO: Plateforme scientifique européenne, 2020, pp. 63 – 65. Available: https://ukrlogos.in.ua/ua_conference.html. Accessed on: April 09, 2020.
- [15] Tetyana Lukina, “National assessment of basic education graduates with the eyes of teachers and applicants of education: analysis of reasons for non-perception” in *The 1st International scientific and practical Conf. Innovative development of science and education*, Athens, Greece: ISGT Publishing House, 2020, pp. 245-250. Available: <http://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/03/INNOVATIVE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE-AND-EDUCATION-29-31.03.20.pdf>. Accessed on: April 09, 2020.
- [16] *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. (2018, Hrud. 7). Nakaz № 1369, Pro poriadok provedennia derzhavnoi pidsumkovoї atestatsii. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/63274/. Data zvernennia: Kviten, 09, 2020.
- [17] *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. (2019, Ber. 27). Lyst № 1/9-196, Shchodo metodychnykh rekomendatsii pro provedennia derzhavnoi pidsumkovoї atestatsii u zakladakh zahalnoi serednoi osvity v 2018/2019 navchalnomu rotsi. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/64391/. Data zvernennia: Kviten, 09, 2020.
- [18] *Osvita v Ukraini: bazovi indykatory: Informatsiino- statystychni biuletyn rezultativ diialnosti haluzi osvity u 2017/2018 n. r.; DNU «Instytut osvitiinoi analityky»*. [Elektronnyi resurs]. Kyiv, Ukraina, 2018. Dostupno: http://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/OSVITA-V-UKRAYINI_2018-r.pdf. Data zvernennia: Kviten, 09, 2020.
- [19] T.O. Lukina, «Do problemy zaprovadzhennia tekhnolohii nezalezhnogo otsiniuvannia rezultativ navchannia u Novii ukrainskii shkoli: za rezultatamy empyrychnoho doslidzhennia», na III-y Mizhnar. nauk.-prakt. konf. *Osvita i formuvannia konkurentospromozhnosti fakhivtsiv v umovakh yevrointehratsii*, Mukachevo, Ukraina: Vyd-vo MDU, 2019, s. 293–294. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/Zbirnyk-tez-2019-Mizhnarodna-konf.pdf>. Data zvernennia: Kviten, 09, 2020.

Татьяна Лукина, доктор наук по государственному управлению, профессор, главный научный сотрудник отдела мониторинга и оценивания качества общего среднего образования Института педагогики Национальной академии педагогических наук Украины, г. Киев, Украина.

ИЗМЕНЕНИЕ МОДЕЛИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИТОГОВОЙ АТТЕСТАЦИИ ВЫПУСКНИКОВ ГИМНАЗИЙ: ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье обоснована актуальность для Украины пересмотра формата и технологии проведения государственной итоговой аттестации соискателей основного образования. Определены факторы влияния (политического, социального, психофизиологического, технологического и другого характера), обуславливающие неэффективность действующей модели проведения государственной итоговой аттестации выпускников гимназий в Украине. Предложена совокупность принципов итогового оценивания. Раскрыты организационно-методические аспекты внедрения внешнего независимого оценивания как технологии реализации итогового оценивания выпускников гимназий.

Ключевые слова: государственная итоговая аттестация; основная школа (гимназия); внешнее независимое оценивание; принципы оценивания, особенности; организационно-методический аспект.

Tetyana Lukina, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Chief Scientific Researcher of the Department of Monitoring and Quality Assessment of General Secondary Education, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

CHANGE OF THE MODEL OF STATE FINAL ATTESTATION OF GYMNASIUM GRADUATES: ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS

The article substantiates the relevance of revising the format and technology of conducting the state final certification of applicants for basic education in Ukraine. A number of different circumstances (political, social, psychophysiological, technological, etc.) that highlight the lack of effectiveness of the current model of conducting the state final certification of high school graduates in Ukraine and explain the reasons for the need to change it are identified and justified. The tendency of European countries to refuse to conduct final examinations in schools and to introduce national assessment procedures and examinations, which are conducted by specially created agencies (centers), are noted.

The differences in the understanding by different categories of participants in the educational process of the purpose and feasibility of conducting the state final certification of applicants for basic education as the basis for choosing a specific model and technology for its implementation are analyzed. The organizational and methodological aspects of the implementation of external independent assessment as a technology for the implementation of the final assessment of graduates of basic schools are disclosed. A list of principles for assessing graduates of basic schools is proposed: objectivity of measurement; validity of all procedures, tools and methods; humanistic orientation; obligations; multi-criteria; taking into account psychophysiological features; comparability of measurement results.

The logical relationship and the need for a consistent determination of the purpose, general aim, status of the final state certification, the essence of the subject of assessment, principles for evaluating the results of final tests and their use in determining the future fate of graduates are substantiated. Particular attention is paid to considering the impact of the results of final state certification on the decision to determine the further educational path of those graduates who will receive low results on final certification.

Keywords: state final certification; basic school (gymnasium); external independent evaluation; assessment principles; features; organizational and methodological aspects.